

Protocol Seksuele ontwikkeling

Beleid Pedagogiek – Ontwikkeling

Inleiding

Ieder mens maakt vanaf zijn geboorte een seksuele ontwikkeling door die zijn hele leven duurt. Dit gebeurt op eigen tempo. Seksualiteit is een belangrijk onderdeel van iemands welzijn. Toch roept het woord seksualiteit met betrekking tot de kindertijd vaak weerstand op. Door deze woorden bij elkaar te plaatsen wordt gedacht dat men bedoelt dat kinderen zelf seksuele wensen en verlangens hebben. Seksuele ontwikkeling gaat echter over meer dan seksualiteit alleen. Het gaat over zelfbeeld, liefde, vriendschap, de verschillen tussen jongens en meisjes, het aangeven van grenzen, de baas zijn over je eigen lijf en lekker in je vel zitten. Kinderen ervaren tot de puberteit nog geen lustgevoelens en kijken dan ook tot die tijd anders naar seksualiteit dan dat volwassenen doen.

Dit protocol geeft je de handvatten om positief bij te kunnen dragen aan de seksuele ontwikkeling van een kind. Dat is waardevol omdat tijdens de kindertijd de basis gelegd wordt voor het seksuele en relationele gedrag als volwassene. Als je weet welk gedrag van kinderen ongeveer past bij een bepaalde leeftijd kan je het beter plaatsen. Niet weten welk seksueel gedrag hoort bij een bepaalde leeftijd kan leiden tot paniek en onzekerheid. Dit protocol helpt je om passend in te spelen op de seksuele ontwikkeling, seksueel gedrag en vragen rond het thema seksualiteit van kinderen en ouders.

Seksuele ontwikkeling

Ieder kind doorloopt een seksuele ontwikkeling. Door een combinatie van lichamelijke, emotionele en sociale ervaringen leer je als baby, peuter, schoolgaand kind, puber en jongvolwassene spelenderwijs wat je seksuele identiteit is. Je leert over liefde en vriendschap en of je een jongen of meisje bent. Daarnaast leer je ook welke betekenis seks heeft en of je plezier kunt hebben van lichamelijke reacties. In de kindertijd wordt de basis gelegd voor een latere (positieve) seksualiteitsbeleving. De basis hiervoor komt, net als bij andere ontwikkelingsgebieden, voort uit een fundament van je gezien en geliefd voelen, zelfkennis en zelfvertrouwen, relaties aangaan en onderhouden, grenzen stellen en respect, omgaan met emoties en behoeften.

Kinderen leren door interactie met hun omgeving en daar hoort CompaNanny ook bij. Als Nanny ben je een voorbeeld voor kinderen en ouders en kan je bijdragen aan een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen. Het is daarom belangrijk dat je de juiste kennis hebt en daarnaar handelt. Het kan bijvoorbeeld zijn dat je informatie over de seksuele ontwikkeling met ouders bespreekt, of dat je moet inspelen op bepaald gedrag van kinderen rond dit thema. Het hoort erbij en het mag er zijn.

Professionele liefde

Het uiten van liefde naar kinderen is van belang voor hun ontwikkeling. Je geeft om de kinderen, bent vriendelijk, beschikbaar en geeft aandacht. Dit kan door met ze te praten, naar ze te luisteren, maar ook door ze aan te raken en te knuffelen. Een kind moet zich bij CompaNanny veilig, geliefd en gewaardeerd voelen. Hier laadt een kind van op. Een kind krijgt een gevoel van vertrouwen, kan zich veilig hechten en ontwikkelen. Wel is er een grens in het uiten van liefde naar kinderen binnen je werkomgeving. Daarom spreken we van 'professionele liefde'. Professionele liefde is andere liefde dan de liefde tussen ouders en kinderen of tussen partners. Maar waar ligt deze grens dan?

De basis hiervan ligt in het goed kennen en accepteren van de grens van het kind en je eigen grens. Elk kind heeft in basis behoefte aan warmte, aandacht en (lichamelijk) contact. Alleen volstaat voor het ene kind een high five, terwijl het andere kind dagelijks op schoot wil en behoefte heeft aan knuffelen. Het is goed om gepaste afstand te bewaren door met een professionele blik naar de behoeften van een kind te kijken en je niet volledig te laten leiden door je eigen emoties en behoeften. Stel jezelf de vraag wat goed is voor (de ontwikkeling van) het kind en handel volgens ons pedagogisch beleid. Het opdringen van lichamelijk contact zoals knuffels, kusjes of kussen op de mond (ook als het initiatief bij het kind ligt), vinden we niet passend binnen CompaNanny. Het is daarin ook belangrijk om met ouders, die hun kind dwingen tot het knuffelen of kusjes geven van een Nanny (bijvoorbeeld bij het afscheid nemen), in gesprek te gaan en informatie te geven. Toch is het niet zo dat het initiatief tot lichamelijk contact alleen bij de kinderen hoeft te liggen. Soms is het juist dat ene kind dat nooit vraagt om die knuffel, het kind dat dit het hardste nodig heeft. De kinderen goed kennen en hun behoeften juist inschatten is ook om die reden heel belangrijk.

Voor de weerbaarheid van een kind is het belangrijk om te weten dat ze ergens 'ja' of 'nee' tegen mogen zeggen. Weerbaarheid houdt in dat ieder kind de baas is over de intimiteit van z'n eigen lichaam. Dit betekent dat in andere situaties dan wanneer het om de noodzakelijke verzorgings- of verschoningshandelingen gaat, een kind zelf bepaalt. Desalniettemin is het van belang dat ook verzorgings- en verschoningshandelingen respectvol en zoveel mogelijk in samenwerking met het kind verlopen.

Het is daarnaast van belang om je bewust te zijn van je eigen normen en waarden rond seksualiteit. Ieder ziet en ervaart iets anders en dit hoeft niet goed of fout te zijn. Het is belangrijk om in contact met kinderen een zo neutraal mogelijke houding aan te nemen en niet te snel te oordelen. Respect is hierin van groot belang. Het is waardevol om eens stil te staan bij je eigen grenzen en dit te bespreken met collega's. Persoonlijke waarden kunnen een rol spelen bij hoe je bepaald gedrag ziet en interpreteert. Om een zo objectief mogelijk beeld te krijgen is het belangrijk dat je overlegt met je collega's.

Genderidentiteit

In de baarmoeder begint de ontwikkeling van genderidentiteit al op biologisch vlak. De hersenontwikkeling voor je geboorte en in de eerste jaren daarna bepaalt of je je man, vrouw of iets hier tussen in voelt en waar je seksuele voorkeur ligt.

Vanaf dat het geslacht van een baby bekend is, wordt er anders gereageerd op een meisje dan op een jongen. Zo wordt deze identiteit beïnvloed door zowel biologische- als omgevingsfactoren en worden al snel verschillen tussen jongens en meisjes zichtbaar.

Tussen het 2^e en 3^e levensjaar beseffen kinderen zelf ook dat ze een jongen of een meisje zijn. Rond hun 4^e jaar beseffen ze dat het geslacht wat je op dat moment hebt, altijd zo zal blijven. Op deze leeftijd spelen kinderen vaak met kinderen van hetzelfde geslacht. Ze krijgen steeds duidelijkere ideeën over hoe een jongen of meisje zich hoort te gedragen en wat typische jongens of meisjes eigenschappen zijn. Wanneer kinderen hier anders over denken of daarin afwijkend gedrag vertonen kan hier afkeurend op worden gereageerd.

Genderidentiteit wordt gevormd vanaf de eerste levensfase waarbij een kind zich steeds meer volgens zijn of haar genderrol gaan gedragen. Deze genderrollen kunnen verschillen door de manier van opvoeding en door verschillen in cultuur.

In hun spel experimenteren kinderen met verschillende rollen, ook van het andere geslacht. Een enkele keer komt het voor dat een kind aangeeft liever van het andere geslacht te willen zijn. In de meeste gevallen verdwijnt deze wens als een kind in de pubertijd komt.

Authenticiteit is één van onze zeven waarden. We vinden het bijvoorbeeld belangrijk dat kinderen de kans krijgen te experimenteren met andere rollen. Zo kunnen zij langzaam ontdekken wie zij zelf willen zijn. Daarnaast geven we hen keuzevrijheid in speelmaatjes, spel en speelmateriaal.

De seksuele levensloop van een kind

Seksuele ontwikkeling kan je zien als een ontdekkingstocht, waarin kinderen hun lichaam en dat van anderen verkennen, sekseverschillen ontdekken en vragen stellen. Deze ontwikkeling verloopt in verschillende fases, ook wel de seksuele levensloop genoemd. Gedurende deze levensloop ontwikkelt ieder kind zich in zijn eigen tempo en op zijn eigen manier. Er kunnen soms grote individuele verschillen zijn tussen kinderen van dezelfde leeftijd in de soort en frequentie van seksueel getint gedrag. Hieronder wordt beschreven hoe de seksuele ontwikkeling per leeftijdsfase doorgaans verloopt en hoe je hier ondersteuning in kunt bieden.

De seksuele ontwikkeling van 0 – 2 jaar

De baby op ontdekking

De seksuele ontwikkeling

- Vanaf deze leeftijd kunnen lichamelijke reacties, zoals een erectie bij een jongen en zwelling bij een meisje, al voorkomen. Dit heeft niks te maken met opwinding of seks. Wel kan het een prettig gevoel geven.
- Ongeveer vanaf 6 maanden kunnen kinderen hun geslachtsdelen gaan aanraken, jongens doen dit eerder en vaker dan meisjes. In het eerste jaar is dat nog per toeval. Kinderen van rond de 2 jaar zullen dit steeds gericht gaan doen.
- Vanaf ongeveer 15 maanden kan het stimuleren van de geslachtsdelen worden waargenomen bij kinderen. Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen door met de geslachtsdelen ergens tegen aan te duwen of wrijven. Het is een gezonde ontwikkeling en onderdeel van seksueel oefengedrag, maar dit heeft nog geen seksuele betekenis. Wel geeft het een fijn gevoel en beleven zij hier plezier aan.

Hoe je deze ontwikkeling kunt ondersteunen:

- Hoe je reageert op een lichamelijke reactie bij een kind of het aanraken of stimuleren van zijn geslachtsdeel is al een les over seksualiteit. Door afkeurend te reageren geef je het signaal dat het niet mag en verkeerd is. Het is beter om niet te reageren en het kind te laten. Op het moment dat het gedrag van een kind onveilig of niet wenselijk is, is het goed om neutraal te reageren. Je kunt bijvoorbeeld benoemen dat hij best zijn piemel mag aanraken wanneer anderen er niet bij zijn, zoals in bed. Kinderen leren hierdoor dat het oké is om je geslachtsdelen te stimuleren maar dat het niet gewenst is om dit in openbare situaties te doen.

De seksuele ontwikkeling van 2 – 4 jaar

De peuter op ontdekking

De seksuele ontwikkeling

- Kinderen in deze leeftijd weten vaak de verschillen te benoemen tussen jongens en meisjes, zoals borsten, penis en vagina.
- Vrijwel alle kinderen raken hun geslachtsdelen wel eens aan. Het stimuleren van de geslachtsdelen is daarbij niet uitzonderlijk.
- De interesse in het eigen lichaam en dat van anderen neemt toe. Eerst in die van hun ouders, dan van broers en zussen en daarna in die van andere kinderen. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in het aanraken van borsten of geslachtsdelen van anderen of het laten zien van de eigen geslachtsdelen.
- Kinderen kunnen het leuk vinden om vieze woorden te zeggen, zoals piemel of scheet. Ze merken dat deze woorden reacties uitlokken bij volwassenen en dit vergroot het plezier of de spanning.
- Kinderen van deze leeftijd moeten zich nog verschillende sociale en culturele regels eigen maken. Hierdoor begrijpen ze nog niet dat het aanraken of laten zien van geslachtsdelen in het openbaar niet passend is.

Hoe je deze ontwikkeling kunt ondersteunen:

- Het roepen van vieze woorden hoort bij de ontwikkeling. Het is belangrijk om hier begrip voor te hebben en ruimte voor te bieden binnen bepaalde grenzen die gesteld worden. Hier kan je samen met je collega's afspraken over maken. Als er bijvoorbeeld even ruimte is om deze woorden te fluisteren of te roepen, zal de interesse meestal snel weer afnemen. Hoe meer aandacht het krijgt, hoe leuker het namelijk ook kan zijn om het te blijven doen.
- Hoe je reageert op een lichamelijke reactie bij een kind of het aanraken of stimuleren van zijn geslachtsdeel is al een les over seksualiteit. Door afkeurend te reageren geef je het signaal dat het niet mag en verkeerd is. Het is beter om niet te reageren en het kind te laten. Op het moment dat het gedrag van een kind onveilig of niet wenselijk is, is het goed om neutraal te reageren. Je kunt bijvoorbeeld benoemen dat hij best zijn piemel mag aanraken wanneer anderen er niet bij zijn, zoals in bed. Kinderen leren hierdoor dat het oké is om je geslachtsdelen te stimuleren maar dat het niet gewenst is om dit in openbare situaties te doen.
- Het ontdekken van het eigen lichaam en dat van anderen is iets wat bij de ontwikkeling van een peuter hoort. Wel is het goed om kinderen te leren welke maatschappelijke regels er gelden als het gaat om het laten zien van je eigen geslachtsdelen of het aanraken van het lichaam van een ander.

Boekentip: De baas over je lijf – Melanie Meijer & Iva Bicanic
Een boek voor kinderen in de leeftijd van 2 tot en met 4 jaar. Dit boek kan worden getipt aan ouders, als zij hier behoefte aan hebben.

De seksuele ontwikkeling van 4- 8 jaar

Leren en spelen

De seksuele ontwikkeling

- Kinderen in deze leeftijd zijn nieuwsgierig naar alles, ook naar seksualiteit. Zo kunnen zij zich bijvoorbeeld afvragen hoe een baby ontstaat en waar een baby uitkomt.
- Kinderen van deze leeftijd weten meestal nog niet dat geslachtsdelen ook een seksuele functie hebben, maar bijvoorbeeld wel dat je ermee kunt plassen. Rond het 7^e jaar begint het besef te komen dat geslachtsdelen ook een andere functie kunnen hebben en dat dit te maken heeft met het krijgen van een baby. Wel blijft het dan bij de gedachte dat dit de enige reden is voor geslachtsgemeenschap.
- Kinderen van deze leeftijd moeten zich nog verschillende sociale en culturele regels eigen maken. Hierdoor begrijpen ze nog niet dat het aanraken of laten zien van geslachtsdelen in het openbaar niet passend is. Gedragingen, zoals hiervoor en ook bij de peuterleeftijd beschreven, zullen naar mate kinderen ouder worden steeds minder zichtbaar worden voor volwassenen. Dit komt omdat kinderen in deze leeftijdscategorie leren wat wel en niet 'gepast' is zijn of haar omgeving. Daarnaast kan het zijn dat zij plekjes gaan opzoeken om bepaalde 'spannende' spelletjes te spelen, buiten het zicht van volwassenen.
- Spelletjes zoals doktertje spelen zullen toenemen. Deze spelletjes worden gespeeld om elkaars lichaam en ook seksueel gedrag te ontdekken. Het komt voort uit nieuwsgierigheid en kan worden gezien als seksueel oefengedrag. Als dit soort spelletjes worden gespeeld met hetzelfde of het andere geslacht, zegt dit niks over de seksuele voorkeur op latere leeftijd.
 - Onderdeel van dit spel kan zijn het bekijken en/of aanraken van geslachtsdelen of elkaar kussen.
 - Deze spelletjes worden vaak gespeeld met vriendjes of vriendinnetjes van dezelfde leeftijd en vinden niet onder druk plaats. Achteraf worden ze dan ook als fijn omschreven.
 - Bij deze spelletjes gelden spelregels. Zie hiervoor verderop in dit document: 'grenzen herkennen en aangeven'.
- Kinderen kunnen op deze leeftijd gaan benoemen verliefd te zijn op iemand. Dit betekent vaak dat ze diegene heel lief vinden. Het kan zijn dat ze zeggen verliefd te zijn op iemand van hetzelfde geslacht, op hun ouder(s) of een vriendje. Dit zegt op deze leeftijd nog zelden iets over een latere seksuele voorkeur.

Hoe je deze ontwikkeling kunt ondersteunen:

- Hoe je reageert op een lichamelijke reactie bij een kind of het aanraken of stimuleren van zijn geslachtsdeel is al een les over seksualiteit. Door afkeurend te reageren geef je het signaal dat het niet mag en verkeerd is. Het is beter om niet te reageren en het kind te laten. Op het moment dat het gedrag van een kind onveilig of niet wenselijk is, is het goed om neutraal te reageren. Je kunt bijvoorbeeld benoemen dat hij best zijn piemel mag aanraken wanneer anderen er niet bij zijn, zoals in bed. Kinderen leren hierdoor dat het oké is om je geslachtsdelen te stimuleren maar dat het niet gewenst is om dit in openbare situaties te doen.
- Je hoeft je pas zorgen te maken om spelletjes als doktertje spelen of vader en moedertje, als er sprake is van dwang, grote leeftijdsverschillen en/of verschil in machtsposities tussen kinderen. Het is daarom goed om altijd zicht te houden op dit soort spelletjes. Zorg dat je kunt zien en/of horen hoe het spel verloopt. Zo kan je in de gaten houden of het nog 'onschuldig' seksueel oefengedrag is of dat je moet ingrijpen als dit niet het geval blijkt te zijn.

- Als een kind zegt verliefd te zijn op een ander kind en hierover wil praten, stel je dan open en nieuwsgierig op.

Boekentips: Ik vind jou lief – Sanderijn van der Doef
De baas over je lijf – Melanie Meijer & Iva Bicanic
Nee! Een boek over Nee en Ja zeggen – Sanderijn van der Doef

De seksuele ontwikkeling van 8 – 12 jaar

Bijna puber

De seksuele ontwikkeling

- Op deze leeftijd wordt het verschil tussen vriendschap, verliefdheid en houden van steeds duidelijker voor kinderen. Het kan ook zijn dat ze hun eerste verliefdheid meemaken.
- Kinderen worden zich in deze leeftijd bewuster van verschillen en de daarbij horende meningen. Ze vergelijken zichzelf meer met anderen waardoor ze onzeker kunnen worden over zichzelf.
- Kinderen van deze leeftijd kunnen zich af gaan zonderen om elkaars geslachtsdelen te bekijken of aan te raken. Dit gebeurt uit nieuwsgierigheid naar het lichaam van de ander en een gevoel van spanning. Dit doen zij vaak stiekem, omdat ze weten dat als volwassenen dit zien, er gezegd zal worden dat dit niet hoort.
- Niet alleen de nieuwsgierigheid naar elkaar neemt toe, maar ook naar seks in het algemeen. Sommige kinderen zullen dan ook alles willen weten en stellen veel vragen of zoeken informatie over dit onderwerp op in boeken of op het internet. Anderen vinden het vies, spannend en/of beschamend.
- Rond het 8^e jaar vormt zich een soort landkaart in het hoofd van ieder kind, wat een lovemap wordt genoemd. Hierin ligt veel vast over het toekomstige liefdes- en seksleven. De inhoud van deze lovemap bepaalt of die persoon een gezonde seksualiteit ontwikkelt. Deze inhoud wordt bepaald door verschillende elementen uit de kindertijd, bijvoorbeeld in wat voor gezin je bent opgegroeid, wat voor voorbeeld je hebt gekregen qua relaties en hoe er is omgegaan met jouw seksuele opvoeding.
- Rond het 9^e jaar kunnen kinderen gaan bedenken dat je ook geslachtsgemeenschap hebt om andere redenen dan om een baby te krijgen. Vanaf 10 jaar gaan kinderen vaker met leeftijdsgenoten over seks praten. Jongens doen dit vaker dan meisjes.
- De puberteit start bij meisjes gemiddeld op de leeftijd van 10 jaar en 8 maanden. Bij jongens gemiddeld bij 11 jaar en 6 maanden. Het lichaam verandert als een kind in de puberteit zit. Dit kan schaamte met zich mee brengen. Een kind kan zich bijvoorbeeld af gaan vragen of zijn eigen lichaam wel normaal is of aantrekkelijk. Een gevolg hiervan kan zijn dat een kind zich niet meer wil omkleden waar anderen bij zijn.
- Veel meisjes worden op 11- of 12-jarige leeftijd ongesteld. Dit kan ook eerder of later.
- Vanaf het 10^e jaar gaan kinderen gevoelens van opwindning ervaren. Gevoelens van aantrekkingskracht en seksuele fantasieën doen zich iets later voor. Dit volgt elkaar sneller op bij jongens dan bij meisjes.

Hoe je deze ontwikkeling kunt ondersteunen

- Reageer met een open en positieve houding als er vragen worden gesteld of opmerkingen worden gemaakt die te maken hebben met seksualiteit. Dit kan lastig zijn, omdat het schaamte

bij jezelf kan oproepen. Wees je hier van bewust. Het is dan ook goed om je van te voren eens af te vragen hoe je zou reageren op bepaalde vragen.

- Het is goed om kinderen de ruimte en de vrijheid te geven om hun seksualiteit uit te zoeken. Je hoeft je pas zorgen te maken om spelletjes als doktertje spelen of vader en moedertje, als er sprake is van dwang, grote leeftijdsverschillen of verschil in machtsposities tussen kinderen. Het is daarom goed om altijd zicht te houden op dit soort spelletjes. Zorg dat je kunt zien en/of horen hoe het spel verloopt. Zo kan je in de gaten houden of het nog 'onschuldig' seksueel oefengedrag is of dat je moet ingrijpen als dit niet het geval blijkt te zijn.
- Respecteer de behoefte aan privacy als een kind zich bijvoorbeeld moet omkleden en zorg dat er een plek beschikbaar is waar hij of zij dit kan doen, zonder dat er iemand kan meekijken.
- Zorg dat er voor meisjes die ongesteld zijn maandverband en schone onderbroeken beschikbaar zijn. Ga hier discreet mee om, bijvoorbeeld door dit op een vooraf afgesproken plaats neer te leggen zodat meisjes hier zelf bij kunnen als dit nodig is.
- Als een meisje behoefte heeft om hierover in gesprek te gaan stel je dan ook bij dit onderwerp open en beschikbaar op.

Boekentips:

Ben jij ook op mij? – Sanderijn van der Doef

Ik + jij=wij, alles over vriendschap, liefde en geboorte – Marja Baseler

Seks en zo – Robie H. Harris

Puberboek (vanaf 11 jaar) – Sanderijn van der Doef en Marian Latour

Grenzen herkennen en aangeven

Over wat wel of niet toelaatbaar is qua seksueel gedrag zijn de meningen verdeeld. Toch zijn er wel een aantal uitgangspunten die handvatten kunnen bieden bij het afwegen van bepaalde situaties. Om af te wegen welk gedrag gestopt moet worden kan het stoplichtsysteem houvast bieden.

Het stoplichtsysteem

Om goed te kunnen bepalen welk gedrag toelaatbaar is, gebruik je het stoplichtsysteem. Het doel van dit systeem is het stimuleren van gezond en veilig seksueel gedrag. Daarnaast kan het helpen om seksueel (grensoverschrijdend) gedrag beter te beoordelen. Dit doe je aan de hand van de spelregels en drie kleuren: Groen, Oranje of Rood.

Spelregels

- Er is geen sprake van dwang. Het is alleen oké als alle betrokkenen ermee akkoord zijn en zich er prettig bij voelen. Let op: een kind moet actief en zonder dwang toestemming geven. Passief gedrag, zoals in stilte toelaten, mag niet verward worden met toestemmen.
- Spelen kinderen ontdekkingsspelletjes, dan moeten de kinderen gelijkwaardig zijn aan elkaar. Hierbij kan worden gedacht aan leeftijd (maximaal 3 jaar verschil), intelligentie en machtsverhouding (hoe is de sociale verhouding tussen de kinderen in de groep en zijn daar grote verschillen tussen).
- Anderen mogen een kind niet aanraken op plekken die normaal gesproken met ondergoed zijn bedekt. Noodzakelijke handelingen tijdens een verzorgings- en verschoningsmoment zijn hierop een uitzondering.
- Elkaar pijn doen is verboden net als dingen doen die gevaarlijk zijn, zoals objecten inbrengen of hard aan een geslachtsdeel trekken.
- Er moet zichtbaar plezier te zien zijn. Er wordt alleen iets gedaan wat als fijn wordt ervaren.
- Er kan door alle betrokkenen makkelijk gestopt worden met het spel.
- Het seksuele gedrag moet passen bij de leeftijd en/of ontwikkelingsfase.
- Het seksuele gedrag past bij de context/situatie. Een situatie waar bijvoorbeeld weinig ruimte is voor privacy laat minder seksueel gedrag toe.
- Kinderen mogen zichzelf geen pijn doen en/of zichzelf niet vernederen door wat ze doen of de situatie waarin ze zich brengen.

Het stoplicht

Groen: aanvaardbaar seksueel gedrag.

Aan alle spelregels is voldaan. Er hoeft niet te worden begrensd.

Oranje: licht seksueel grensoverschrijdend gedrag.

1. Aan één spelregel is niet voldaan of er is in lichte mate niet voldaan aan enkele spelregels, bijvoorbeeld: gedrag wat niet geheel past bij de leeftijd of ontwikkelingsfase van het kind, geen duidelijke wederzijdse instemming, geen zichtbaar plezier.
2. Het gedrag wat overschrijdend is wordt gestopt en er wordt uitgelegd waarom iets niet mag. Hierbij worden bijvoorbeeld ook de gevoelens van betrokken kinderen besproken. Ook wordt besproken wat en hoe het wel mag en er worden mogelijk alternatieven aangeboden.
3. De feiten worden informeel en laagdrempelig aan ouders overgedragen. Daarnaast wordt overlegd met directe collega's en mogelijk met de Pedagogisch Coach.
4. Raadpleeg mogelijk route 3 van de Meldcode: het stappenplan binnen CompaNanny bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling. Overleg dit altijd met de betreffende GTL of VM en daarnaast met de PC.

Rood: ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag.

1. Aan meerdere spelregels is niet gehouden of er is in zware mate niet voldaan aan één spelregel, bijvoorbeeld: het gedrag past totaal niet bij de leeftijd of ontwikkelingsfase van het kind, er is sprake van dwang en/of grote ongelijkwaardigheid.
2. Het gedrag wat overschrijdend is wordt gestopt en verboden. Mogelijke consequenties worden uitgelegd. Ook wordt uitgelegd waarom iets niet mag en hierbij worden bijvoorbeeld ook de gevoelens van betrokken kinderen besproken. Daarnaast wordt besproken wat en hoe het wel mag.
3. Raadpleeg direct route 3 (of mogelijk stap 4) van de Meldcode. De feiten worden meteen besproken met de GTL en deze licht de VM en de PC in. Is de GTL niet aanwezig? Dan wordt het direct besproken met de VM. Er wordt aan de hand van route 3 van de Meldcode bepaald welke vervolgstappen er moeten worden genomen en hoe dit wordt besproken met ouders.
4. Alle gesprekken, afspraken en acties worden geregistreerd in een kinddossier (zie bijlage 3 van de Meldcode).

Omgaan met vragen en weerstand

Kinderen bepalen zelf wanneer en wat ze willen weten over seksualiteit. Een vraag van een kind is daarom de beste start om informatie te geven. Kinderen zijn nooit te klein om iets te weten, maar er zijn verschillen in hoe iets kan worden verteld en wat een kind begrijpt. Wat is de rol van CompaNanny in deze kennisoverdracht?

Omgaan met vragen van ouders

Uit onderzoek is gebleken dat moeders geen grote en actieve rol wensen vanuit de kinderopvang in de seksuele opvoeding van hun kinderen. Wel vonden zij het belangrijk dat er op een juiste manier op seksueel getint gedrag werd gereageerd. Wat die juiste manier is zal per ouder verschillen. Ouders kunnen het soms moeilijk vinden om de seksuele ontwikkeling van hun kinderen te plaatsen en te begeleiden. Dat kan hen onzeker maken. Het is voor veel mensen een gevoelig onderwerp. Als Nanny of PC kan je met ouders meedenken en waardevolle informatie geven, als zij daar om vragen. Daarnaast kan je ouders actief benaderen als hier een aanleiding voor is. Als ouders een andere visie hebben op seksualiteit dan CompaNanny, dan kan je daar op de volgende manier op reageren;

- Geef informatie over de seksuele ontwikkeling als onderdeel van de totale ontwikkeling van het kind en dat dit erbij hoort.
- Vraag hoe ouders er thuis mee omgaan
- Vertel over het beleid over seksuele ontwikkeling van CompaNanny
- Probeer een zo goed mogelijke afstemming te vinden tussen de wensen van ouders en het beleid van CompaNanny.

Het kan voor ouders geruststellend zijn om te horen dat het gedrag van hun kind plaatsbaar is binnen de seksuele ontwikkeling en dat er een professionele houding en begeleiding vanuit CompaNanny is. Als ouders behoefte hebben aan meer informatie kunnen zij verwezen worden naar de PC.

Omgaan met vragen van kinderen

- Luister naar vragen die kinderen stellen over seksualiteit. Deze vragen beantwoord je serieus of je geeft aan bij het kind aan dat het goed is om die vraag met een van de ouders te bespreken.
- Stel eens een wedervraag. Hoe denken zij er zelf over of wat weten ze zelf al? Zo kom je er achter welke kennis zij hebben en wat zij denken. Op deze manier kan je aansluiten bij hun kennis. Soms is het, na het antwoord van het kind zelf, niet eens meer nodig om antwoord te geven.
- Een vraag kan je overvallen of ongemakkelijk laten voelen, wees hierover ook eerlijk tegen kinderen. Spreek dit uit naar hen. Als je geen antwoord wil geven is dit oké, verwijst dan naar de ouders.

Boekentips: Kleine mensen, grote gevoelens – Sanderijn van der Doef
Wat is wijsheid, seksuele opvoeding van jonge kinderen – Channah Zwiep

Website: <http://kindenseksualiteit.nl/>

Algemene afspraken

1. **Benaming van de geslachtsdelen van kinderen**
Bij CompaNanny maken we gebruik van de benaming piemel, penis of plasser(tje) en vagina. Andere benamingen gebruiken we niet.
2. **Kinderen helpen de billen afvegen**
Stimuleer kinderen om het zelf te doen door uitleg te geven hoe het moet. Als er hulp geboden moet worden, dan bieden we dat.
3. **Kus op de mond**
Geef kinderen geen kus op de mond en voorkom, waar mogelijk, dat zij dit bij jou doen door bijvoorbeeld je wang toe te keren.
4. **Kinderen die onderling op een uitdagende manier over seks praten**
We bieden de mogelijkheid aan kinderen om er 'gewoon' over te praten. Als het niet uit de beladen sfeer gehaald kan worden, dan stoppen we het gesprek.
5. **Seksueel getinte opmerkingen**
Gebruik geen schuttingwoorden (scheldwoorden en/of taalgebruik om iemand te beledigen of kwetsen), erotiserende taal en maak geen seksuele grappen.
6. **Eigen normen en waarden**
Stel respectvol grenzen wanneer een kind over jouw grenzen heengaat. Hierbij is de context en kennis over de seksuele ontwikkeling van kinderen een belangrijke basis voor jouw handelen.
7. **Seksuele toenaderingspogingen van een kind**
Ga niet in op 'seksuele' toenaderingspogingen van kinderen. Bespreek een dergelijke situatie met je GTL of VM.
8. **Opmerkingen over het privéleven van het kind met betrekking tot ouders en seksualiteit**
Vraag niet door uit respect voor het privéleven van de ouders. Geef het gesprek een andere wending, uit respect en om eventuele lading weg te nemen.
9. **Kinderen spelen niet in hun blootje**
Als kinderen met water (of verf) spelen, spelen ze niet bloot. Er blijft minimaal een onderbroek of luier aan.
10. **Verbod op seksueel contact**
Seksuele handelingen en intieme relaties in de contacten met een kind zijn onder geen beding geoorloofd en beschouwen we als seksueel misbruik.

Bronvermelding

Artikelen

Channah Zwiep (2015) – Vaders en seksuele opvoeding. Een prima combinatie

Jools Page (2014) – Professional Love in Early Years Settings

Channah Zwiep en Glen Cologem (2009) – Seksualiteit in de kinderopvang. De invloed van leidsters op de seksuele ontwikkeling

Channah Zwiep (2008) – De seksuele opvoeding van jonge kinderen. Ervaringen van moeders en leidsters

Channah Zwiep (2007) – seksualiteit in de kinderopvang: pedagogische begeleiding

Channah Zwiep – Kinderseksualiteit in de kinderopvang

Boeken

Rik van Lunsen en Ellen Laan (2017) – Seks! Een leven lang leren

Channah Zwiep (2012) – Seksuele ontwikkeling, methodiek voor pedagogische begeleiding in de kinderopvang en in het basisonderwijs.

Vanwesenbeeck, L. Gijs en W. Gianotten (2009) – Seksuologie

Channah Zwiep (2010) – Doktertje spelen en zo. Omgaan met lichamelijkheid, intimiteit en seksualiteit.

Websites

www.weekvandelentekriebels.nl

www.kindenseksualiteit.nl

www.seksualiteit.nl

www.rutgers.nl: o.a.:

- https://www.rutgers.nl/producten/seksuele-ontwikkeling-van-kinderen-0-18-jaar?destination=aanbod/zoeken-op-maat%3Ff%255B0%255D%3Dfield_facet_filter_3%253A29%26f%255B1%255D%3Dfield_facet_article_type%253A90